

» subjiuntur ; sed in hoc gaudete , quoniam nomina
» vestra scripta sunt in cœlis ¹. »

4°. Cum ergo talia faciunt magi , qualia nonnunquam
sancti faciunt , talia quidem visibilibus esse apparent , sed
et diverso fine et diverso jure fiunt. Illi enim faciunt
quærentes gloriam suam , isti quærentes gloriam Dei : et
illi faciunt per quædam potestatibus concessa in ordine
suo , quasi privata commercia vel veneficia , isti autem
publica administratione , jussu ejus cui cuncta creatura
subjecta est. Aliter enim cogitur possessor equum dare
militi , aliter eum tradit emptori , vel cuilibet donat aut
commodat. Et quemadmodum plerique mali milites ,
quos imperialis disciplina condemnat , signis imperatoris
sui nonnullos possessores territant , et ab eis aliquid , quod
publice non jubetur , extorquent : ita nonnunquam mali
Christiani , vel schismatici , vel hæretici per nomen Christi
aut verba aut sacramenta christiana exigunt aliquid a
potestatibus , quibus honori Christi cedere indictum est.
Cum autem malis jubentibus cedunt , voluntate ad sedu-
cendos homines cedunt , quorum errore lætantur. Qua-
propter aliter magi faciunt miracula , aliter boni Christiani ,
aliter mali Christiani : magi per privatos contractus , boni
Christiani per publicam justitiam , mali Christiani per
signa publicæ justitiæ. Nec mirum est , quod hæc signa
valent , cum ab eis adhibentur ; quando etiam cum usur-
pantur ab extraneis , qui omnino suum nomen ad istam
militiam non dederunt , propter honorem tamen excellen-
tissimi Imperatoris valent. Ex quibus fuit ille , de quo
Discipuli Domino nuntiaverunt , quod in nomine ejus
ejiceret dæmonia , quamvis cum eis eum non sequeretur.
Cum autem non cedunt his signis hujusmodi potestates ,
Deus ipse prohibet occultis modis , cum id justum atque

¹ Luc. II, 20.

utile judicat. Nam nullo modo ulli spiritus audent hæc
signa contemnere : contremiscunt enim hæc , ubicumque
illa conspexerint. Sed nescientibus hominibus aliud jube-
tur divinitus , vel ad confundendos malos , cum eos oportet
confundi ; sicut de Scevæ filiis in Actibus Apostolorum
legimus , quibus ait immundus spiritus : « Jesum scio , et
» Paulum novi , vos autem qui estis ¹ ? » vel ad admonen-
dos bonos , ut proficiant in fide , atque ista non jactanter ,
sed inutiliter possint : vel ad discernenda dona membrorum
Ecclesiæ ; sicut Apostolus ait : « Numquid omnes virtu-
» tes ? numquid omnes habent dona curationum ² ? »
Propter has igitur causas plerumque , ut dictum est , nes-
cientibus hominibus jubetur divinitus , id est , ut his signis
adhibitis hujusmodi potestates voluntati hominum non
obtemperent.

5°. Ut autem mali bonis sæpe temporaliter noceant ,
potestatem in eos accipiunt , ad majorem honorum utili-
tatem , propter exercitationem patientiæ. Itaque anima
christiana semper invigilet in tribulationibus suis sequi
voluntatem Domini sui , ne ordinationi Dei resistendo
acquirat sibi gravius judicium. Quod enim ipse Dominus
agens hominem Pontio Pilato dixit , hoc et Job diabolo
posset dicere : « Non haberes in me potestatem , nisi data
» esset tibi desuper ³. » Non ergo ejus voluntas cujus ma-
litiæ potestas in bonos datur , sed ejus voluntas a quo hæc
potestas datur , debet nobis esse charissima. « Quoniam
» tribulatio patientiam operatur , patientia probationem ,
» probatio vero spem , spes autem non confundit ; quia
» charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum
» sanctum , qui datus est nobis ⁴. »

QUÆSTIO LXXX. — 1°. Cum quidam hæretici , qui Apolli-

¹ Act. XIX, 14 et 15. — ² 1 Cor. XII, 30. — ³ Joan. XIX, 11. — ⁴ Rom. V, 3 et seqq.

naristæ ex Apollinari quodam auctore suo dicti esse perhibentur, assererent Dominum nostrum Jesum Christum, in quantum homo fieri dignatus, non habuisse humanam mentem, inhærentes eis nonnulli, et eos studiose audientes, delectati sunt quidem ea perversitate, qua ille hominem in Deo minuebat, dicens eum non habuisse mentem, hoc est rationalem animam, qua homo a pecoribus secundum animum differt. Sed cum secum ipsi cogitarent, fatendum esse, si ita est, ut unigenitus Dei Filius, Sapientia et Verbum Patris, per quod facta sunt omnia, belluam quamdam cum figura humani corporis suscepisse credatur, displicuerunt sibi, non tamen ad correctionem, ut redirent ad veritatis viam, totumque hominem a Sapientia Dei susceptum esse confiterentur, nulla diminutione naturæ: sed ampliore usi audacia, ipsam etiam animam totumque utile hominis alienantes ab eo, solam carnem humanam eum suscepisse dixerunt, adhibentes etiam testimonium ex Evangelio; imo illam sententiam non intelligendo: perversi conflare audent adversus catholicam veritatem, dicentes scriptum esse: « Verbum caro » factum est, et habitavit in nobis¹. » Sub his enim verbis ita Verbum volunt carni esse copulatum atque concretum², ut nulla ibi non solum mens, sed nec anima humana intersistat.

2°. Quibus primo respondendum est, ideo sic esse illud in Evangelio positum, quia usque ad visibilem carnem assumptio illa humanæ naturæ a Domino facta est, atque in tota illa unitate susceptionis principaliter Verbum est, extrema autem atque ultima caro. Volens itaque Evangelista commendare pro nobis dejectionem humilitatis Dei, qui sese humiliaverit, et quo usque humiliaverit exprimens, Verbum carnemque nominavit, prætermittens

¹ Joan. 1, 14. — ² Vide lib. xiv de Civit. Dei, cap. 2.

animæ naturam, quæ Verbo inferior est, carne vero præstantior. Magis enim commendat humilitatem, quia dictum est, « Verbum caro factum est, » quam si diceretur, Verbum homo factum est. Nam si nimis hæc intuentur verba, potest alius non minus perversus ex istis verbis ita calumniari fidei nostræ, ut dicat ipsum Verbum conversum et commutatum esse in carnem, et Verbum esse destitisse; quia scriptum est: « Verbum caro factum est: » sicut caro humana, cum fit cinis, non est caro et cinis, sed ex carne cinis. Et secundum loquendi modum consuetudinemque celebriorem, quidquid fit quod non erat, desinit esse quod erat. Nec tamen ita hæc verba intelligimus; sed etiam ipsi nobiscum ita intelligunt, ut manente Verbo quod est, ex eo quod accepit formam servi, non ex eo quod in illam formam aliqua mutatione conversum est, dictum sit: « Verbum caro factum est. » Deinde si ubicumque caro fuerit nominata et anima tacita, sic intelligendum est, ut anima ibi non esse credatur, nec illi habebunt animam de quibus dictum est: « Et videbit » omnis caro salutare Dei¹. » Et illud in Psalmo: « Exaudi » preces meas, ad te omnis caro veniet². » Et illud in Evangelio: « Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut » omne quod dedisti ei, non pereat, sed habeat vitam » æternam³. » Unde intelligitur, solere homines per nominationem solius carnis significari, ut secundum hanc locutionem etiam illud possit intelligi; ut, quod dictum est: « Verbum caro factum est, » nihil sit dictum, nisi Verbum homo factum est. Sicut enim a parte totum plerumque nominata sola anima homo intelligitur, sicut est illud: « Tot animæ descenderunt in Ægyptum⁴: » sic rursus

¹ Luc. III, 6. — ² Psal. LXIV, 3. — ³ Joan. XVII, 2. — ⁴ Gen. XLVI, 22, et Exod. 1, 5.

a parte totum, etiam nominata sola carne homo intelligitur, sicut sunt ista quæ posuimus¹.

3°. Proinde quemadmodum nos huic objectioni eorum, quam ex Evangelio proponunt, ita respondemus, ut nullus hominum ita desipiat, ut putet nos per hæc verba cogi ad credendum et confitendum, quod Mediator Dei, et hominum homo Christus Jesus² animam humanam non habuit; sic quære quomodo ipsi respondeant tam manifestis objectionibus nostris, quibus ostendimus per innumerabiles locos evangelicæ Scripturæ narratum de illo ab Evangelistis, quod in his affectionibus fuerit, quæ sine anima esse non possunt. Non enim ea profero, quæ ipse Dominus tam multa commemorat: « Tristis est anima mea » usque ad mortem³: « et, » Potestatem habeo ponendi » animam meam, et iterum sumendi eam⁴: « et, » Major rem dilectionem nemo habet, quam ut animam suam » ponat quis pro amicis suis⁵: » Quæ mihi prævicax contradictor potest dicere figurate a Domino dicta; sicut multa in parabolis eum locutum esse manifestum est. Nam etsi ista non ita sunt, non tamen opus est pugnaciter agere, ubi habemus Evangelistarum narrationes, per quas eum et natum de Maria virgine cognovimus, et comprehensum a Judæis, et flagellatum, et crucifixum atque interfectum, et sepultum in monumento: quæ omnia sine corpore intelligere facta nemo potest. Nec fecte aut figurate accipienda quisquam vel dementissimus dixerit; cum dicta sint ab eis, qui res gestas, ut meminerant, narrauerunt. Sicut ergo ista corpus eum habuisse testantur, sic eum indicant habuisse animam affectiones illæ, quæ non possunt esse nisi in anima: quas nihilo minus eis-

¹ Vide lib. II de Civit. Dei, cap. 40. — ² I Tim. II, 5. — ³ Matth. xxvi, 18. — ⁴ Joan. x, 18. — ⁵ Id. xv, 23.

dem Evangelistis narratibus legimus. Et miratus est Jesus, et iratus, et contristatus, et exhilaratus¹, et multa talia innumerabilia. Sicut etiam illa quæ conjuncta simul officia et corporis et animæ ostendunt: sicut sunt quod esurivit, quod dormivit, quod fatigatus ab itinere sedit, et alia hujusmodi². Non enim possunt dicere, etiam in veteribus libris dictam esse iram Dei et lætitiā, et nonnullos hujus generis motus, nec ideo tamen esse consequens, ut Deum habuisse animam credendum sit. Dicta sunt enim illa propheticis imaginationibus, non narrativa manifestatione. Nam et membra Dei dicta sunt, et manus, et pedes, et oculi, et facies, et similia, et quemadmodum ista non indicant eum habere corpus, sic nec illa animam. Quemadmodum autem narratum aliquid, ubi nominata sunt manus Christi et caput, et cætera quæ indicant ejus corpus: ita etiam quæ de animæ affectionibus eodem narrationis tenore nominata sunt, indicant ejus animam. Stultum est autem credere narranti Evangelistæ quod manducaverit, et non ei credere quod esurierit. Etsi enim non est consequens, ut omnis qui manducat esuriant; nam et Angelum legimus manducasse, sed esurisse non legimus³: neque ut omnis qui esurit manducet, si aut officio aliquo se cohibeat, aut desit ei cibus facultasque manducandi: tamen cum utrumque narrat Evangelista, utrumque credendum est⁴, quia utrumque sicut rerum gestarum index factum gestumque conscripsit. Sicut autem quia manducavit, sine corpore intelligi non potest: sic quia esurivit, sine anima fieri non potuit.

4°. Nec illa nos terret inanis atque inepta calumnia, qua invidiose resistentes aiunt: Ergo sub necessitate positus fuit, si has affectiones animi veras habuit. Facile

¹ Matth. viii, 10; Marc. iii, 3. — ² Matth. iv, 5, et viii, 4; Joan. iv, 6. — ³ 2 Gen. xviii, 8; Tobie, xii, 19. — ⁴ Matth. iv, 2, et ix, 11.

quippe respondemus : Ergo sub necessitate positus fuit, quia comprehensus, flagellatus, crucifixus et mortuus est : ut tandem sine pertinacia, si volunt, intelligant, sic eum passiones animi, hoc est affectiones voluntate dispensationis, veras tamen, ut placuit, suscepisse, quemadmodum passiones corporis eadem dispensationis voluntate sine ulla necessitate suscepit¹. Quemadmodum nos non voluntate morimur, sic et non voluntate nascimur : ille autem voluntate utrumque, ut oportebat, exhibuit, et tamen verissime exhibuit. Sicut ergo necessitatis nomine nec nos nec illos quisquam avellit a fide verissimæ passionis, per quam corpus ejus ostenditur : sic et nos ipso nomine necessitatis nemo deterret a fide verissimæ affectionis, perquam animam ejus agnoscimus : nec ipsos debet detertere a consentiendo catholicæ fidei, si non eos deterret exitiabilis pudor mutandæ, quamvis falsæ, diu tamen et cum temeritate defensæ sententiæ.

QUÆSTIO. LXXXI. — 1°. Omnis sapientiæ disciplina, quæ ad homines erudiendos pertinet, est creatorem creaturamque dignoscere, et illum colere dominantem, istam subjectam fateri. Est autem creator Deus, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia² : et ideo Trinitas, Pater et Filius et Spiritus sanctus. Creatura vero partim est invisibilis, sicut anima; partim visibilis, sicut corpus. Invisibili ternarius numerus tribuitur; quare diligere Deum tripliciter jubemur, ex toto corde, ex tota anima, et ex tota mente³ : corpori quaternarius numerus propter evidentissimam naturam ejus, id est, calidam et frigidam, humidam et siccam. Universæ ergo creaturæ tribuitur septenarius. Quapropter omnis disciplina dignoscens et discernens creatorem atque creaturam, denario

¹ Vide lib. iv de Civit. Dei, cap. 9. — ² Rom. xi, 36. — ³ Matth. xxii, 37, et Deut. vi, 5.

numero insinuat : quæ disciplina, quandiu corporeis motibus temporaliter significatur, credendo constat, et rerum gestarum venientium atque transeuntium auctoritate quasi lacte parvulos nutrit; ut idoneos faciat contemplationi, quæ non venit et transit, sed semper manet : in qua quisque narratis sibi rebus divinitus temporaliter pro salute hominum gestis, sive gerendis quæ adhuc futura prædicantur, si permanserit in fide et promissa speraverit, et quæ divina auctoritas præcipit infatigabili charitate implere curaverit, recte aget vitam hujus necessitatis et temporis, quæ numero quadragenario commendatur. Quoniam denarius numerus, qui totam insinuat disciplinam, quater ductus, id est, numero qui corpori tribuitur multiplicatus, quia per motum corporalis administratio geritur, qua dictum est fidem constare, quadragenarium numerum conficit. Ita impetrat etiam stabilem et nullius temporis indigentem sapientiam, quæ denario numero commendatur, ut ad quadraginta addantur decem : quia et partes æquales quadragenarii numeri simul ductæ ad quinquaginta perveniunt. Partes autem æquales habet quadragenarius numerus, primo quadraginta in singulis, deinde viginti in binis, decem in quaternis, octo in quinis, quinque in octonis, quatuor in denis, duas in vice-nis. Unum ergo et duo et quatuor et quinque et octo et decem et viginti simul ducta efficiunt quinquaginta. Quapropter sicut quadragenarius numerus æqualibus suis partibus computatis parit amplius denarium, et fit quinquagenarius : sic tempus fidei rerum pro salute nostra gestarum et gerendarum cum æquitate vitæ actum, impetrat intellectum stabilis sapientiæ; ut non solum credendo, sed etiam intelligendo disciplina firmetur.

2°. Et ideo ea quæ nunc est Ecclesia, quamvis « filii » Dei simus, ante tamen quam « appareat quid erimus, »

in laboribus et afflictionibus agit, et in ea justus ex fide vivit. « Nisi enim credideritis, inquit, non intelligetis. » Et hoc est tempus, quo ingemiscimus et dolemus, expectantes redemptionem corporis nostri, quod Quadragesima celebratur. « Scimus autem quoniam cum apparuerit, si- » miles ei erimus; quoniam videbimus eum sicuti est¹: » cum addetur denarius quadragenario, ut non solum credere quæ pertinent ad fidem, sed etiam perspicuam veritatem intelligere mereamur. Talis Ecclesia, in qua nullus erit mœror, nulla permixtio malorum hominum, nulla iniquitas, sed lætitia et pax et gaudium, Quinquagesimæ celebratione præfiguratur. Propterea posteaquam Dominus noster resurrexit a mortuis, quadraginta diebus peractis cum Discipulis suis², eadem ipsa scilicet per hunc numerum insinuata temporali dispensatione, quæ ad fidem pertinet, ascendit in cœlum, et decem aliis diebus peractis misit Spiritum sanctum: id est, ut non ad humana et temporalia³, sed ad divina et æterna contuenda quodam amoris et charitatis spiramento et incendio quadragenario denarius adderetur. Et ideo jam hoc totum, id est, quinquagenarius numerus dierum, lætitia celebratione signandus est.

3°. Hæc autem duo tempora, id est, unum laboris et sollicitudinis, alterum gaudii et securitatis, etiam retibus missis in mare Dominus noster significat⁴. Nam ante passionem de reticulo dicitur misso in mare; quia tantum piscium cœperunt, ut vix ad littus trahendo perducerent, et ut retia rumperentur. Non enim missa sunt in dexteram partem; habet enim multos malos Ecclesia hujus temporis: neque in sinistram, habet enim etiam bonos: sed passim, ut permixtionem bonorum malorumque signi-

¹ Joan. III, 2; Habac. II, 4; Rom. I, 17; Isai. VII, 9; Rom. VIII, 23.
² Act. I, 3. — ³ Id. II, 1. — ⁴ Luc. V, 6.

ficaret. Quod autem rupta sunt retia, charitate violata multas hæreses exiisse significat. Post resurrectionem vero, cum vellet Ecclesiam futuri temporis præmonstrare, ubi omnes perfecti atque sancti futuri sunt, jussit mitti retia in dexteram partem¹: et capti sunt ingentes pisces centum-quinquaginta-tres, mirantibus Discipulis quod cum tam magni essent, retia non sunt disrupta. Horum magnitudo magnitudinem sapientiæ justitiæque significat; numerus vero ipsam disciplinam et temporali dispensatione et æterna regeneratione perfectam, quam diximus quinquagenario numero commendari. Quia enim tunc non erit opus corporalibus adjumentis, et animo continebitur fides atque sapientia; quia animo ternarium numerum tributum diximus, quinquaginta ducimus ter et fiunt centum-quinquaginta; cui numero trinitas additur, quia omnis illa perfectio in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti consecrata est: ita fiunt centum-quinquaginta-tres, qui numerus piscium ad dexteram partem captorum invenitur.

QUÆSTIO LXXXII. — 1°. Multi murmurantes sub disciplina Dei, quæstionem movent, cum vident justos sæpe graves molestias secundum hanc vitam pati²: quasi propterea nihil eis prosit quod Deo serviunt, quia vel communes labores, atque indifferenter corporum atque damnorum et contumeliarum cæterorumque omnium, quæ mala mortales putant, vel etiam cæteris ampliores patiuntur propter verbum Dei atque justitiam, quæ onerosa peccantibus in ejus prædicatores tumultuosas seditiones aut insidias aut odia concitat. Quibus respondetur, quia si vita ista sola esset hominum, aut nihil prodesse, aut etiam nocere justa vita non usquequaque absurde videretur. Quanquam non defuerint, qui justitiæ suavitatem et internum ejus gaudium cum corporalibus omnibus labori-

¹ Joan. XXI, 6. — ² Hebr. XII, 6.

bus et molestiis, quas genus humanum pro conditione suæ mortalitatis patitur, cum omnibus etiam quæ propter ipsam justitiam in eos qui juste vivunt, injuriosissime cogitantur, ita compensarent, ut sequestrata spe futuræ vitæ jucundius et lætius præ amore veritatis torquerentur, quam luxuriosi præ cupiditate ebrietatis epulentur.

2°. Sed iis tamen qui putant injustum Deum, cum justos in doloribus et laboribus vident, aut certe si non audent injustum Deum dicere, vel res humanas non curare arbitrantur, vel semel statuisset necessitates factorum, contra quas nec ipse aliquid facit, ne ordinem rerum a se dispositum inconstantia turbare credatur, aut aliquid aliud opinantur, quod Deus in aliquo invalidus non possit a justis ista mala prohibere: dicendum est, nullam fuisse futuram justitiam in hominibus, si res humanas non curaret Deus. Quia omnis ista hominum justitia, quam et tenere animus humanus recte faciendo potest, et peccando amittere, non imprimeretur animæ, nisi esset aliqua incommutabilis justitia, quæ integra inveniretur a justis, cum ad eam converterentur; integra relinqueretur a peccantibus, cum ab ejus lumine averterentur. Quæ justitia incommutabilis utique Dei est, nec eam porrigeret ad illustrandos ad se conversos, si res humanas non curaret. Si vero propterea gravia perpeti justos sineret, quia contra ordinem rerum a se dispositum nollet venire, nec ipse justus esset; non quia dispositionem suam servare vult, sed quia ita disposuit ipsum ordinem rerum, ut immeritis poenis justis affligantur. In aliquo autem Deum esse invalidum ad repellenda mala quæ justis patiuntur, quisquis opinatur, ideo desipit, quia non intelligit, sicut nefas est injustum Deum dicere, ita nefas esse omnipotentem negare.

3°. Quibus pro tempore susceptæ quæstionis breviter constitutis, quia et ipsum Deum et justum atque omnipo-

tentem esse, perniciosissime iniquitatis est dubitare; nulla causa probabilior occurrit, cur justis homines laborent plerumque in hac vita, nisi quia hoc eis expedit. Alia est enim quæ nunc est justitia hominum ad recipiendam sempiternam salutem; alia tunc in paradiso constituti hominis esse debuit ad retinendam et non amittendam eandem sempiternam salutem. Sicut enim justitia Dei est, utilia præcipere, et inobedientibus poenas, obedientibus autem præmia distribuere: ita justitia est hominis, præceptis utilibus obedire. Sed quoniam sic est in animo beatitudo, ut in corpore sanitas: quamadmodum in ipso corpore alia præcipitur medicina, ne bona valetudo amittatur, alia vero, ut amissa recuperetur; sic in toto statu hominis, alia tunc præcepta data sunt, ne amitteret immortalitatem, alia nunc præcipiuntur, ut eam recipiat. Et sicut in valetudine corporis, si quis præceptis medici, quibus eadem bona valetudo custodienda est, non obtemperando in aliquem morbum inciderit, accipit alia præcepta ut sanari possit, quæ sæpe non sufficiunt, si talis est morbus, nisi adhibeantur a medico quædam adjutoria, plerumque aspera et dolores importantia, quæ tamen valent ad recuperandam salutem; unde fit ut homo, quamvis jam obtemperans medico patiat tamen adhuc dolores, non solum de ipso morbo nondum sanato, verum etiam de adjutorio medicinæ: ita homo per peccatum lapsus in hujus vitæ morbidam et calamitosam mortalitatem, quia primo præcepto obtemperare noluit, quo sempiternam custodiret ac teneret salutem, secunda præcepta æger accipit, quibus obtemperans jam quidem non absurde dicitur juste vivere, sed tamen molestias quas patitur, vel de ipso morbo nondum sanato patitur, vel de adjutorio medicinæ. Cui adjutorio deputatur quod scriptum est, « Quem » enim diligit Dominus, corripit; flagellat autem omnem

» filium quem recipit¹. » Qui vero non obtemperantes præceptis saluberrimis inique vivunt, augent etiam atque etiam morbos suos : et aut ex ipsis patiuntur innumera- biles miseriarum labores doloresque etiam in hac vita; aut pœnis quoque adhibitis, ut quod sanum non est, tan- gatur et doleat, in quo malo sint, misericorditer admo- nentur, ut ad medicinam conversi per gratiam Dei sani fiant. Quæ omnia si contempserint, id est, præcepta ver- borum et dolorum, justam post hanc vitam sempiternam damnationem merebuntur. Ideoque ille potest dicere in- juste ista fieri, qui solam vitam mortalem, quam nunc agimus, esse existimans, quæ divinitus prædicta sunt fu- tura non credit, pensurus gravissima supplicia perseveran- tiæ peccatorum atque infidelitatis suæ.

QUÆSTIO LXXXIII. — Si Dominus dimittendæ conju- gis solam causam fornicationis admittit, et paganum con- jugium dimitti non prohibet, consequens est ut paganis- mus fornicatio deputetur¹. Solam autem fornicationis causam exceptam facere Dominum, cum de dimittenda conjugate loquitur in Evangelio, manifestum est². Paga- num vero conjugium hinc nan prohibetur dimitti, quia cum Apostolus de hac re consilium daret, ut fidelis volen- tem secum esse conjugem infidelem non dimittat, ait, « Ego dico, non Dominus³ : » ut Dominus intelligatur, non quidem jubere ut dimittatur, ne contra jussum ejus consilium dare videatur Apostolus, sed tamen permittere; ut nemo in ea re jussionis necessitate teneatur, sed consilii voluntate libere faciat. Verumtamen ei quisquam as- serat solam illam fornicationem Dominum admittere ad causam relinquendæ conjugis, quæ vulgo dicitur fornica- tio, id est, quæ concubitu illicito perpetratur, hoc potest dicere, Dominum, cum de hac re loqueretur, de utroque

¹ Hebr. xii, 6. — ² Matth. v, 32. — ³ 1 Cor. vii, 10.

fideli dixisse, et marito et uxore, ut si ambo fideles sint, neutri liceat alterum relinquere, nisi causa fornicationis; ubi non potest paganismus intelligi, quia uterque fidelis est. Sic enim et Apostolus videtur distinguere, cum ait : « His autem qui in conjugio sunt præcipio, non ego, » sed Dominus, uxorem a viro non discedere, quod si re- » cesserit manere innuptam, aut viro suo reconciliari¹. » Ubi etiam intelligitur, quod si una illa causa, qua sola relictio conjugii permittitur, mulier a viro recesserit, in- nupta perseverare debet : aut si se non continet, viro po- tius reconciliari vel correcto vel certe tolerando, quam alteri nubere. Sequitur autem, et dicit, « Et vir uxorem » non dimittat² : » breviter eandem formam intimans in viro quam præcipiebat in fœmina. Quibus ex præcepto Domini insinuatis ita sequitur : « Cæteris autem ego dico, » non Dominus. Si quis frater habet uxorem infidelem, » et hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam : » et mulier si habet virum infidelem, et hic consentit ha- » bitare cum illa, non dimittat virum³. » Ubi dat intelligi Dominum de his locutum, ut neuter alterum dimitteret, si fideles ambo essent.

¹ 1 Cor. vii, 11. — ² Ibid. — ³ Ibid. 12 et 13.